

aquests darrers, com *at bid dessús* «juste au-dessus», *bidj aro* «tout de suite» a Luixon (Sarricou, *RLR* XLVI, 358), *bid-aro* «adés» a Sant Laurent de la Neste i a Aventinhan (Alts-Pirineus, *BderaM* IX, 115; x, 120), etc.

Un poc distint d'això però no essencialment diferent, és l'ús combinat de *bell e*, seguit d'un adjectiu o participi, a manera d'exponent d'una idea quasi adverbial o com una mera falca o bordó de l'expressió; ve a ser el mateix que el modern *bo i*, com ho veiem també pel detall que el cat. *bo i fet* es tradueix exactament en italià per *bell' e fatto*, i *bo i acabat* per *bell'e finito*; d'aquesta manera llegim en la nostra novel·leta medieval de la *Comtessa Fidel* (*NCl*. XLVIII, 117): «la dona se gità en oració, o quant hac esplegada sa oració, de mantinent lo nonjo fo *bell e guarit* de tots sos membres». Dono una sèrie de locucions adverbials que apareixen repetidament: (*anar*) *en bell cors* (si fa no fa 'en cos de camisa, sense casaca', etc.) en un doc. de 1527 (*BABL* IV, 380); *a bell feix* 'en pes, alçant-ho d'un plegat' en el vigatà Genís i Aguil·lar;³ (*segar* o *collir*) *de bell fresc* diuen els segadors de Lluçmajor (*BDLC* XIV, 210); i sobretot el molt expressiu i generalitzat *de bell nou*, particularment vivaç a les Illes,⁴ i així mateix usat per escriptors barcelonins d'estil noble, però gens recercat ni imitat, com Eduard Fontserè o Pere Corominas: «veient-lo tan petit, el va pujar a dalt de la seva taula, i ell, més tibet que mai, va enfil·lar *de bell nou* la pastoril melodia» (*Silèni*, cap. 9, p. 122).

Ha pres sobretot gran volada la combinació locativa. En casos com *al bell cim*, *a la bella entrada*, *al bell damunt*, es tracta d'un ús general almenys a tot el Principat i ben cert més enllà. Però això enlloc no ha pres un descabdellament tan ufanós com a Pallars i encara més Ribagorça, i ja des de les muntanyes de Tremp: «encara s'hi veu lo portal *al bell cap del cingler*» oït a Eroles; amb molt d'èmfasi ponderatiu: «trobarà tots eixos llocs seguint la clenxa, *la bella clenxa!*» ('la carena mateixa') a Beranui; «La Font Barrera és *a la bella feixana*» ('al peu mateix de la cinglera') a Biesques; «arriba està *la bella casa*» (la casa mateixa) i «esta font [o sigui el rec que hi neix] baixa per *las bellas bogas*» (seguint exactament el terrenal), a Roda; i igualment a la Vall de Boí: «la fonteta rage *a la bella ribera*» (arran de l'aigua del riu), «lo carreró l portarà *a la bella capella*» (fins a la porta de l'Hermita). Ben mirat no hi ha cap diferència gran amb l'ús merament reforçatiu que observem en el llenguatge dels trobadors, en frases com *bel nient* (n'aplega exs. Schultz-Gora, *ZRPh*. XLIV, 142-4), o it. *un bel nulla*.

Partint de l'ús ponderatiu aqueix mena de locucions han anat prenent un valor quantitativ-pronominal. Una locució com *n'hi ha un bell tros* s'usa pertot, i no sols en el Principat, perquè cap al Sud la vaig anotar fins a Benafigs, en el Maestrat, ja tirant a l'Alcalatén; però això a Ribagorça ja ha canviat de significat, car si sento «en queda *bell tros*» a Lasquarri és ben clarament en el sentit de 'més d'un tros, uns

quants trossos'; i així vaig anotar «potser hi ha *bella partida* que...» a Güel, «n'hi ha *bell poc*» 'alguna mica' i «guarda si nos vendrias a mallà(r) *bell dia!*» 'vindries a batre algun dia' a Vilacarle, «ia puirà *bell atre dia*» a Betesa, «li diràs que li facen *bella* mica de minjà(r)» a Perafita de Fades, «pot ser que n'izga *bella* mica» (que en surtin algunes miques) a Fontjanina. En els parlars de la Vall de Benasc aquest ús es presenta robust: *bell esgarro* «algún desgarró», «marcha a vere si trobes *bella* forrada t' amortà(r) el foc» (alguna galleda per apagar-lo) (Ferraz, *ARBgza*, 29, 30).

Més enllà dels límits de la llengua, seguim veient aquests usos per tot l'Alt Aragó; a Fonç «no he comiú sino *bel* troz de pan y *bella* pizca que me han dau en la tabla», «yo te va dá *bel* malacatón» (*AORBB* II, 257); en el Somontano «*bel* tunante que la quié engañar», «*bella* muller d'a galera», segons D. M. P. (p. viii; cf. Viñaza, *Bibl. Filol. Castellana*, p. 915);⁵ se'n citen molts casos en el parlar d'Echo: *bella foricada*, *bellas cabazas*, *bella jota*, *bel almute* (A. Kuhn, *ZRPh*. LV, 630-1; *RLiR* XI, 174); i Rohlfes tot citant-nos d'allí mateix *bel trago* 'vino', hi afegeix molta més exemplificació aragonesa i especialment gascona (*ASNSL* CLXVII, 249, n. 3; *Le Gc.*, § 428, p. 130).

Car això continua vigorós a l'altre vessant, en les valls gascones: «èm destournàdi tabéj per *bèra* serp», en el luixonès, a Castilhon de Larboust (*BderaM* XXIX, 67), i molt a la Vall d'Arán (el captaire c *amoinaire* es plany perquè no menja sinó algun magre bocí i perquè, anant pel món, l'«abrigue *bèr* ruixat» en els versos de Mn. Josep Condò). Ara bé Desclot ens fa adonar que les arrels d'aquest ús foren antiquíssimes: «molt *beyl* vexelament» (§ 98, III, 124.23), «molt *bel* arnès» (§ 98, III, 121.18, 142.27, 142.30; sis de seguits de *tan bel* arnès, § 89, III, 96.14-20, cf. 121.18). Aquesta informació directa és prou completa i variada perquè no calgui afegir-hi alguns complements que s'hi podrien aportar amb els *DAG.*, *DBal.*, *AicM*⁶ i *DCEC*.

DERIV.: *Bellesa* [Llull], abstracte derivat paral·lelament amb l'it. *bellezza* [Dante], cast. *belleza* [ja S. xv, Santillana i Nebr.] i que en oc. coexisteix amb *beutat*;⁷ aquesta és l'única forma que ha viscut en francès *beauté*, i que des de l'oc. es propagà un poc adaptat al castellà [*belat*. ¹lex.; *beldat*, -d, Calila, Nebr.] i cat. *beutat*, certament occitanisme, si bé ja l'usà en prosa R. Llull;⁸ rarament *bellor* (*AicM*). *Embellir* [Llull; medieval, menys freqüent *embelleir*, ja també lullia]; *embelliment* [Desclot];⁹ *embellidor*.

Abellir intr. 'venir de gust', mot vivíssim en català (sobretot en l'antic i en els dialectes) i en llengua d'oc, del qual molts el sentien com a típic;¹⁰ ja apareix en la prosa de Ramon Llull: «per tal que Nathana no-s confirmàs massa n sa devoció, e que en altre temps li pogués fer *abellir* l'orde de matremoni» ['fer sentir com a plaent', *Blanquerna* I, 124.9]; avui ha sortit de l'ús comú en el dialecte central, i això fa que sigui rar en la llengua literària (no gosaren restaurar-